

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра географії України та регіоналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

«01» вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

Асистентська практика

Освітньо-професійна програма: Гідрологія

Спеціальність: 103 «Науки про Землю»

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

**Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців
за вказаною освітньо-професійною програмою: географічний**

Мова навчання: українська

Чернівці 2022 рік

Робоча програма асистентської практики складена відповідно до освітньо-професійної програми «Гідрологія», спеціальності: 103 Науки про Землю, галузі знань: 10 Природничі науки, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 5 від 27 квітня 2022 р.).

Розробник: Паланичко Ольга Вікторівна – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії України та регіоналістики,

Погоджено з гарантом ОПП «Гідрологія» і затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики

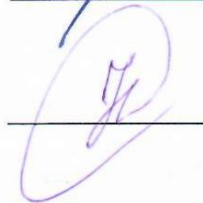
Протокол №14 від “01” вересня 2022 року

Завідувач кафедри

Іван КОСТАЩУК

Гарант ОПП «Гідрологія»

Юрій ЮЩЕНКО

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету

Протокол № 2 від “01” вересня 2022 року

Голова навчально-методичної ради
географічного факультету

Микола ПАСІЧНИК

ВСТУП

Асистентська практика є важливою складовою частиною навчального процесу і має на меті закріплення знань і навичок, отриманих з наукових дисциплін, з метою викладання їх перед студентською аудиторією. Згідно «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» ця практика повинна закріпити теоретичні знання студентів з методики викладання географічних та гідрологічних дисциплін у вищій школі, навчити застосовувати їх у конкретній роботі (лекціях, практичних і лабораторних роботах, семінарських заняттях, навчальних чи виробничих практиках, індивідуальній роботі з студентами), сприяти сучасним методам та прийомам викладання у вищій школі, сприяти оволодінню і закріпленню професійних навичок викладача, наставника, дослідника.

Відповідно до «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» «у разі запровадження надзвичайної ситуації навчальні і виробничі практики проводяться у дистанційному режимі, із коригуванням програм їх проходження, баз практик, форм проведення та розробленням методики оцінювання та захисту результатів». Для належного проходження асистентської практики, а саме проведення занять та їх відвідування, необхідно використовувати комп'ютер/ноутбук або смартфон оснащений камерою, технічні можливості якого дозволяють підтримувати режим відео конференції. Проведення лекційних та практичних занять здійснюється з використанням сервісу відео конференції Google Meet чи аналог. Під час on-line події, одночасно під'єднуються викладач, студенти, а також студенти магістри, що проходять асистентську практику.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Асистентська практика є важливою складовою частиною навчального процесу і має на меті закріплення знань і навичок, отриманих з наукових дисциплін, з метою викладання їх перед студентською аудиторією. Ця практика повинна закріпити теоретичні знання студентів з методики викладання географії у вищій школі, навчити застосовувати їх у конкретній роботі (лекціях, практичних і лабораторних роботах, семінарських заняттях, навчальних чи виробничих практиках, індивідуальній роботі з студентами), сприяти сучасним методам та прийомам викладання у вищій школі, сприяти оволодінню і закріпленню професійних навичок викладача, наставника, дослідника.

Завдання практики полягає, з одного боку, у виконанні певного обсягу викладацької роботи, що запланований в рамках практики, з іншого – в нагромадженні досвіду спілкування з студентською аудиторією, керівництвом нею, передачею знань студентам.

Завдання практики:

- ознайомлення зі специфічними особливостями педагогічної діяльності викладача ВНЗ I-IV рівнів акредитації;
- оволодіння уміннями та навичками організації навчально-виховної, методичної та науково-дослідницької роботи зі студентами;
- проведення педагогічної практики в школі;
- організація науково-дослідної роботи в умовах педагогічної діяльності;
- виконання магістрантом функцій:
 - ✓ викладача фахових дисциплін спеціальності;
 - ✓ молодого науковця;
 - ✓ консультанта з практичної підготовки студентів;
 - ✓ куратора студентської групи.

Міждисциплінарні зв'язки. Асистентська практика базується на знаннях отриманих під час вивчення «Педагогіки та психології у вищій школі» та «Методики викладання географічних дисциплін у вищій школі» (9 семестр).

Результати навчання. У процесі вивчення курсу студент повинен:

Застосовувати свої знання для визначення і вирішення проблемних питань і прийняття обґрунтованих рішень в науках про Землю. - ПРН 2.

Вміти спілкуватися з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань, у

тому числі в міжнародному контексті, в глобальному інформаційному середовищі. - ПРН 3.

Знати сучасні методи дослідження Землі та її геосфер і вміти їх застосовувати у виробничій та науково-дослідницькій діяльності. - ПРН 7.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальних:

ЗК 02. Вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми.

ЗК 05. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахових:

ФК 02. Знання сучасних засад природокористування, взаємодії природи і суспільства із застосуванням раціонального використання природних ресурсів, екологічних аспектів та основ природоохоронного законодавства.

ФК 03. Розуміння планети як єдиної системи, найважливіших проблем її будови та розвитку.

ФК 07. Знання основних сучасних положень гідрологічної науки, фундаментальних наук стосовно розвитку землі, земних вод, земної еволюції і застосовувати їх для формування світоглядної позиції і позиції в управлінні водними ресурсами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- педагогічні, нормативно-правові засади методики викладання навчальних дисциплін;
- сутність та особливості процесу навчання у закладах вищої освіти, зміст вищої освіти, принципи, методи, форми організації навчального процесу, способи перевірки й оцінки знань та умінь студентів;

- основи навчально-методичної діяльності викладача ЗВО.
- основні поняття з методики та психології вищої школи, її категорій і завдань на сучасному етапі, методів науково-педагогічного аналізу, організації навчально-виховного та науково-дослідного процесу

вміти:

- моделювати навчального процесу у межах викладання конкретної навчальної дисципліни;

- добирати і компоувати зміст інформації, яка подається студентам;
- проектувати діяльності студентів;
- організовувати різні види діяльності студентів;
- встановлювати педагогічно доцільні стосунки з суб'єктами навчального процесу;
- вести науково-методичну роботу, дослідно-експериментальні форми педагогічної діяльності;

- системний аналіз педагогічних явищ;
- постійно підвищувати свою педагогічну культуру; використовувати досягнення педагогічної науки і практики у власній діяльності.

- самостійно обирати вид заняття, готувати його розгорнутий план-конспект, проводити заняття із практичним застосуванням знань педагогіки та психології вищої школи,

- робити аналіз проведених занять, організовувати виховну роботу в групі, вести роботу куратора.

розуміти:

- сучасні основи організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному заході, його сутність, мету, завдання,

- сучасні вимоги до викладача вищого навчального закладу.

Зміст практики визначається її метою і з одного боку, включає сукупність аудиторних і позааудиторних занять, які належить виконати студентам, а, з другого боку, передбачає нагромадження досвіду спілкування з студентською аудиторією, передачі знань студентам. Асистентська практика поділяється на три етапи.

Етап практики.

Метою першого етапу є поглиблення педагогічних знань з урахуванням специфіки

предметів, які викладаються; оволодіння основними прийомами педагогічної діяльності; формування професійних рис.

Задачі першого етапу: ознайомитись з методикою викладання профільних дисциплін; вивчити досвід педагогічної роботи викладачів кафедри; приєднатись до процесу виховної роботи; отримати навички самостійного прийняття рішень з урахуванням індивідуальних особливостей студентів. На даному етапі також і складаються плани-конспекти занять.

Етап практики.

Метою другого етапу є поглиблення професійних знань і умінь, отриманих на першому етапі і застосування їх в навчальному процесі.

Задачі другого етапу: отримання практичних навичок комплексного підходу до організації і проведення учбового процесу, а також їх практичне застосування.

Позааудиторна робота полягає у забезпеченні розвитку у студентів інтересу до професійних знань та інтелектуальної активності.

Етап практики

Метою третього етапу є формування професійних знань, умінь та навичок, засвоєння принципів наукового підходу до усіх видів діяльності майбутнього спеціаліста на основі теоретичних, методологічних, методичних знань, отриманих в учбовому процесі, а також під час практики.

Задачі заключного етапу практики: поглиблене вивчення, закріплення теоретичного матеріалу; формування професійної незалежності, творчої ініціативи, дослідницьких навичок; колективне обговорення занять студентів -практикантів.

З метою набуття студентами під час практики умінь і навичок самостійного розв'язання методичних та організаційних проблем, керівником практики можуть даватись також індивідуальні завдання.

Під час проходження практики студенти-практиканти повинні суворо дотримуватися правил охорони праці та протипожежної безпеки. Кожен студент отримує індивідуальні завдання, які повинні вчасно, та якісно виконати і оформити відповідно до вимог.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Асистентська практика включає наступні види діяльності здобувачів:

- аналіз навчально-методичного забезпечення конкретної навчальної дисципліни
- знайомство з кафедрою, навчальною групою.
- відвідування занять викладачів, що працюють на кафедрі та у якій студент має проходити практику, ведення щоденника практики.
- знайомство з документацією.
- складання індивідуального плану роботи.
- планування й підготовка до занять.
- затвердження плану й тексту лекцій або практичних занять у керівника практики.
- підготовка до занять.
- проведення пробних занять та їх обговорення, аналізу зауважень, побажань, пропозицій щодо покращення чи вдосконалення методики викладання.
- проведення відкритих лекційних та практичних занять та їх обговорення, аналізу зауважень, побажань, пропозицій щодо покращення чи вдосконалення методики викладання.
- відвідування занять інших практикантів, проведення відвідуваних занять.
- робота із куратором групи, закріпленої за студентом.
- оформлення документації.
- підготовка та здача звітів та підведення підсумків практики.

Форми і методи контролю

Методика асистентської практики передбачає постійний контроль за виконанням завдань з боку кафедри, зокрема кафедрального керівника практики. Контроль полягає у перевірці підготовчого етапу, своєчасності підготовки аудиторії до заняття, конспекту і плану заняття, проведення заняття, його обговорення. Студенти повинні знати, що на базі практики існує встановлений режим праці, можливий контроль часу початку та закінчення роботи, правила

ведення поточних записів і складання підсумкового звіту з практики. Навчальним закладом встановлюється необхідність ведення щоденника з практики.

Звітність

Кожне заняття, яке проводиться студентом-магістром, обговорюється з участю кафедрального керівників практики, усіх студентів групи магістрів. Обговорення супроводжується складанням протоколу обговорення.

Підсумки асистентської практики підводяться на засіданні кафедри. Усі маїстри доповідають про виконану роботу та отримують оцінку за практику.

Звітна документація

1. Щоденник студента-практиканта.
2. Звіт практики.
3. Плани-конспекти занять з протоколами аналізу занять.
4. План-конспект виховного заходу.
5. Характеристика студента-практиканта.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН-ГРАФІК асистентської практика студентів за другим (магістерським) рівнем вищої освіти «Гідрологія»

Етап	Курс, семестр	Період	Набуття		Форма звітності
			знань	умінь	
1	6, 11	1-4-й тиждень практики	Ознайомлення з навчальними і робочими програмами, матеріалами методичного кабінету, досвідом роботи викладачів, організацією навчально-виховного процесу. Підготовка планів-конспектів семінарських занять.	Виконувати функції викладача з профільних дисциплін, організовувати аудиторну та позааудиторну роботу	Щоденник педагогічних спостережень, індивідуальний план роботи студента.
2	6, 11	5-7-й тиждень практики	Проведення занять згідно розкладу академгруп	Виконання функцій викладача профільних дисциплін. Організація аудиторної та позааудиторної роботи студентів.	Щоденник педагогічних спостережень. Плани-конспекти занять, виховного заходу. Рецензії на них. Протоколи обговорення.
3	6, 11	8-й тиждень практики	Обговорення наукового і педагогічного рівня занять, розробка рекомендацій щодо вдосконалення педагогічної майстерності	Виконання функцій викладача профільних дисциплін, рецензента занять колег-практикантів	Плани-конспекти, відгуки на заняття, рецензії занять, звіт за практику. Захист практики.

Теми індивідуальних науково-дослідних завдань

1. Охарактеризувати систему вищої освіти країни світу (на вибір)
2. Вища освіта ХХІ століття очима студентів.
3. Вища освіта України: проблеми та перспективи.

4. Сучасні проблеми вищої освіти та шляхи їх вирішення.
5. Проблеми оновлення змісту освіти у вищій школі України.
6. Нормативно-правові засади вищої освіти в Україні та методики викладання дисциплін за фахом.
7. Реалізація принципів навчання у вищій школі з урахуванням специфіки навчальної дисципліни.
8. Методичні основи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.
9. Індивідуальність викладача і педагогічні технології.
10. Методичні основи завоювання уваги студентів в навчальному процесі.
11. Дидактична адаптація студентів-першокурсників: методичний аспект.
12. Методичні основи формування критичного стилю мислення студентів.
13. Методи навчання як складова предмета методики викладання навчальної дисципліни за фахом.
14. Виховна функція методів навчання студентів ЗВО.
15. Урахування профілю підготовки фахівців у різних формах контролю знань студентів.
16. Методичні основи реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні студентів ЗВО.
17. Інтерактивні методи навчання у професійній підготовці фахівців.
18. Сучасна академічна лекція та її роль у навчальному процесі у вищій школі.
19. Оцінка якості академічної лекції: основні складові.
20. Сучасні проблеми лекційного викладання.
21. Техніка читання лекцій: основні складові.
22. Семінарське заняття в активній формі: особливості проведення.
23. Структура та вимоги до практичних занять у вищій школі.
24. Структура лабораторного заняття.
25. Педагогічне спілкування на лекції, його особливості.
26. Характеристика технологій навчання в межах предметної методики (за фахом).
27. Методика проведення ділових ігор в навчальному процесі вищої школи.
28. Методичні основи формування у студентів потреби в самоосвіті.
29. Методичні вимоги щодо використання засобів наочності у навчальному процесі.
30. Методичні вимоги до формування у студентів умінь і навичок роботи з науковою книгою.
31. Сучасні технології та методи навчання у вищій школі.

Форма складання плану-конспекту семінарського заняття

"Затверджую"
Керівник практики

Конспект семінарського заняття

студента-практиканта _____
_____ курсу _____ факультету _____
групи _____ з дисципліни _____
по темі _____

Дата проведення заняття

1. Мета семінарського заняття.
2. Обладнання заняття (наочність).
3. Методи і прийоми проведення заняття.
4. Використана наукова, учбова і методична література.
5. План заняття і нормування часу по етапах.
6. Хід заняття.
7. Підсумки заняття.

Звіт з практики студента

1. Навчальна робота

1. Кількість занять, які відвідав студент за спеціальністю____, з інших предметів_____
2. Участь в обговоренні занять викладачів кафедри (кількість занять _____)
3. Проведено занять____ з них на:
"відмінно" _____
"добре" _____
"задовільно" _____
"незадовільно" _____
4. Кількість проведених занять з відстаючими студентами _____
5. Наочність, яка була виготовлена.

2. Виховна робота

1. Група, до якої закріплений студент, та її особливості _____
2. Заходи, що проведеш зі студентами _____
3. Індивідуальна робота _____

3. Методична робота

1. Наявність конспектів літературних джерел до практики _____
2. Яка проведена дослідницька робота з методики викладання профільних дисциплін? _____
- 3.3 якими кафедральними плановими та методичними документами ознайомився? _____

Висновки і пропозиції щодо результатів практики.

4. Наукова робота

1. Ознайомлення з науковою роботою кафедри.
2. План – проспект магістерської роботи
3. Матеріали магістерської роботи

Підведення підсумків практики

Підсумки асистентської практики підводяться на засіданні кафедри гідрометеорології та водних ресурсів. Диференційована оцінка з практики виставляється за результатами проходження двох етапів та її захисту і враховується нарівно з іншими оцінками, які характеризують успішність студента.

Критерії оцінювання студентів за результатами практики

Оцінювання	Сприяючий характер діяльності
Відмінно	Знання міцні і глибокі, виходять за межі навчальних програм та носять науковий характер. Знання використовуються вільно, легко і самостійно переносяться на нові види діяльності в межах обраної професії. Студент здатний самостійно виконувати завдання на основі створеної ним бази.
Добре	Знання предмету глибокі і повні, знаходяться в межах навчальних програм. Знання студент трансформує самостійно, легко переносить на нові види діяльності в межах теми чи предмету. Студент здатний виконати засвоєні види діяльності, дії, окремі операції.
Задовільно	Знання, завчені, висвітлюються за допомогою звіту. Самостійно використовуються в завчених умовах і ситуаціях, на нові види діяльності переносяться тільки за допомогою викладача. Студент здатний виконувати діяльність за інструкцією.
Незадовільно	Вимоги на оцінку "задовільно" не виконані.

Результати заносяться в екзаменаційну відомість, проставляються в заліковій книжці.

Студент, що не виконав програму практики і отримав незадовільний відгук, або незадовільну оцінку при складанні заліку, направляється на практику вдруге, або відраховується з навчального закладу.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Рекомендована література

Основна:

1. Бондар А.Д., Ранська Л.А. Лабораторні і практичні роботи у вищій школі/ К.: Вища школа, 1977. 77 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Головка В.О., Гримблат С.О., Барановський Д.І. та ін. Діалектика вищої освіти: трансформація від декларації до реалізації: навч. посібник. Харків: Еспала, 2009. 304 с.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
5. Дмитриченко М.Ф., Хорошун Б.І., Язвінська О.М., Данчук В.Д. Вища освіта і Болонський процес: навч. посібник. К.: Знання України, 2006. 440 с.
6. Журавський В.С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. К.: МОН, 2004.- 200 с.
7. Іванчук М., Федірчик Т. Акмеологічні засади професійного розвитку викладача вищої школи. Чернівці: Родовід, 2019. 220 с.
8. Іванчук М.Г., Федірчик Т.Д., Романюк С.З., Прокоп І.С. та ін. Забезпечення якості вищої освіти актуальна проблема світового освітнього простору //Розвиток системи неперервної освіти в контексті суспільних трансформацій ХХІ століття: колект. монографія / за ред. Іванчук М.Г. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, 2016. 400 с.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука України. Шляхи модернізації К.: МОН, 2003. 386 с.
10. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Вид.2, стереотип. К.: Знання, 2011. 486 с.
11. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Семенова А.В. та ін. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / за ред. З.Н.Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 399 с.
12. Мороз І.В. Кредитно-модульна система організації навчального процесу: Довідник для студентів. К.: Освіта України, 2006. 90 с.
13. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
14. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
15. П'ятницька В., Позднякова І. Основи наукових досліджень у вищій школі. К.: Центр навч. літ-ри, 2003. 116 с.
16. Перспективні освітні технології: науково-методичний посібник / За ред. Т.С.Сазоненко. К.: Гопак, 2000. 560 с.
17. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: навч. посібник для магістрантів і аспірантів. ТОВ "Філ-студія", 2006. 320 с.
18. Резван О. Методика викладання у вищій школі. Харків, ХНАДУ: «Міськдрук», 2012. 152 с.
19. Салов В.О. Основи педагогіки вищої школи: навч. посібник. Дніпропетровськ: Вид-во Національної гірничої академії, 2003. 183 с.
20. Семенова А.В., Гурін Р.С., Осипова Т.Ю. та ін Основи психології і педагогіки : навч. посібник.- Вид.2. / за ред. А.В.Семенової. К.: Знання, 2007. 341 с.
21. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. К.: НПУ, 2005. 239 с.
22. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук та ін.Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник /за ред. В.Г.Кременя: Київ: Освіта України, 2004.388 с.
23. Сучасні системи вищої освіти їх порівняння для України. К.: Видавничий дім «КМ Akademia», 1997. 288 с.
24. Туркот Т. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Кондор, 2011. 628 с.
25. Ушкаренко В.О., Смолієнко Н.Д., Осадчук І.В., Виноградова Т.І. Організація самостійної роботи студентів. Херсон: Айлант, 2005. 96 с.
26. Федірчик Т. Теоретико-практичні аспекти управління розвитком педагогічного професіоналізму викладача вищої школи в системі діяльності класичного університету. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*, №1, 2017. С. 73-80.
27. Федірчик Т., Нікула Н. Система формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх викладачів вищої школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, №10, 2018. С. 226-237.
28. Федірчик Т., Олійник М., Тимчук Л. Науково-методичний центр університету в системі забезпечення якості професійного розвитку викладачів. *Наука і освіта*, №4. 2018. С. 5-16.
29. Федірчик Т.Д. Професійно-особистісні якості викладача вищої школи як основа його етичної компетентності. *Virtus: Scientific Journal*, October, issue 17, 2017. С. 168-172.
30. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2006. 351 с.

31. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. 240 с.
32. Якса Н. Основи педагогічних знань: навч. посібник. К.: Знання, 2007. 357 с.

Додаткова:

1. Аузіна А.О., Голуб Г.Г., Возна А.М. Система комплексної діагностики знань студента. Львів, 2002. 38 с.
2. Березівська Т.С. Педагогічні умови ефективності семінарських занять (у вузі). *Вісник ЧДУ. Педагогічні науки*. 2002. Вип. 41. С. 9 – 14.
3. Буркова Л. Технології в освіті. *Рідна школа*. лютий. 2001. С. 18 – 19.
4. Бутенко В.Г. Шляхи удосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки і психології: зб. наук. праць ХНТУ*. Вип. 2 (7). Херсон, 2012. С. 289 – 293.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і гол. ред. В.Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
6. Власенко О.О. Педагогічна діяльність викладача вищої школи: теоретичний аспект. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 3 (47). С. 73 – 78.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
8. Дубасенюк О.А. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. 444 с.
9. Дудікова Л.В. Науково-дослідницька діяльність студентів як складова індивідуалізації навчального процесу. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 16. С. 126 – 130.
10. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О.Моляко, О.Л.Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
11. Коваленко О.Є. Проблеми методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 4. С. 173 – 176.
12. Козак Л.В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *Освітологічний дискурс*, 2014. № 1 (5). С. 95 – 104.
13. Кушнір В., Кушнір Г., Рожкова Н. Інноваційність освіти як дидактичний принцип. *Рідна школа*. 2012. № 6 (990). С. 3 – 8.
14. Кушніренко Н.М., Удалова В. К. Наукова обробка документів: підручн. К.: Вікар, 2003. 320 с.
15. Лекції з педагогіки вищої школи: навчальний посібник / за ред. В.І.Лозової. Харків: «ОВС», 2006. 496 с.
16. Лігум Ю.С. Якість освіти і новітні технології навчання в контексті інтеграції в європейський освітній простір. *Педагогіка і психологія*, 2011. № 2. С. 22 – 27.
17. Лозниця В. Форми організації навчання у вищій школі. *Психологія і педагогіка*. К., 2000. С. 280 – 298.
18. Мирошник О., Тарасевич Н. Педагогічна майстерність: теорія і практика професійного становлення майбутнього вчителя. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Вип. 9. С. 136 – 140.
21. Ягодзінський А.Й., Муромцева А.О., Іванова Л.В. Оцінка знань студентів та якості підготовки фахівців (методичні та методологічні аспекти): навч. посіб. К.: ІЗМН, 1997. 216 с.
22. Половенко О.В., Постельняк А.І. Управління розвитком творчого потенціалу педагога. *Методист*. 2012. № 1 2 (73 – 74). С. 1 – 28.
23. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2004. 48 с.
24. Попова Г.В. Тренінг як засіб підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів ВНЗ. *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 2. С. 90 – 94.
25. Прокопів Л.М. Інформаційні технології в педагогіці: методичні рекомендації до самостійної роботи. Івано-Франківськ, 2013. 60 с.
26. Рогальська Н.В. Педагогічний супровід наукової діяльності студентів Умань: ВЦ «Софія», 2007. 102 с.
27. Ромашенко І. Науково-дослідницька діяльність студентів як засіб забезпечення якості освіти. *Молодь і ринок*. 2014. № 6 (113). С. 18 – 21.

28. Семигіна Т. Словник із соціальної політики. К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2005. 253 с.
29. Сергієнко С., Прус В. Основи організації та перспективи розвитку студентської науки. *Вища школа*. 2007. № 4. С. 35 – 39.
30. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник. К.: Міленіум, 2006. 344 с.
31. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 127 с.
32. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі. К.: Тансоа, 2006. 88 с.
34. Соколова І.В. Технологія організації методичної роботи у вищому закладі освіти. *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті*. К.: ВІПОЛ, 2001. С. 440-457.
36. Степанець І.О. Історична ретроспектива організації та змісту й загальні основи науково-дослідницької діяльності в системі вищої педагогічної освіти. *Збірник наукових праць*. Харків ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2011. Вип. XXV. С. 155 – 163.
37. Стеценко В.В. Організація практичної підготовки студентів у магістратурі. *Нові технології навчання: науково-методичний збірник*. К.: Науково-методичний центр вищої освіти, 2004. Вип. 37. С. 37 – 43.
38. Сущенко Л.О. Методика формування дослідницьких умінь майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: результати дослідження. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2013. – № 4 (30). – С. 301 – 309.
39. Тевлін Б. Актуалізація і розвиток потенціалу педагогічних працівників. *Школа*. 2007. № 1. С. 17 - 22.
40. Хрипков Є.М. Управління навчальним закладом. – К.: Знання, 2006. – 365 с.
41. Цехмістрова Г.С. Методологічне обґрунтування проведення семінарських занять у вищих навчальних закладах. *Проблеми освіти*. К., 2001. Вип. 24. С. 14 – 25.
42. Швець Є.Я., Швець Д.Є. Організація поточного і підсумкового контролю знань студентів при модульнорейтинговій технології навчання *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2010. Вип. 42. С. 227 – 235.

Додатки

Рекомендації
науково-методичного центру моніторингу
та забезпечення якості підготовки фахівців
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Практична підготовка включає проходження студентами педагогічної (асистентської) практики, яка є завершальним етапом формування викладача вищої школи та дає оцінку готовності магістрантів до виконання функціональних обов'язків викладача ВНЗ різного рівня акредитації.

Педагогічна (асистентська) практика магістрантів передбачає їх підготовку до виконання функцій викладача педагогічних дисциплін та конкретних методик зі спеціальності „Початкове навчання”, куратора студентської групи, молодого науковця.

Практика має комплексний характер і передбачає забезпечення фахової діяльності за такими **напрямами роботи**:

- 1) **психолого-педагогічний** - підготовка магістранта до забезпечення викладання загальнопедагогічних дисциплін (блок психолого-педагогічних дисциплін) та методик викладання навчальних дисциплін зі спеціальності;
- 2) **організаційно-практичний та методичний** - підготовка магістранта як викладача-методиста, організатора педагогічної практики;
- 3) **організаційно-виховний** - підготовка магістранта до організації виховної роботи в академічній групі (на посаді куратора академічної групи);
- 4) **науково-дослідний** - підготовка магістранта як науковця-дослідника.

Завдання практики:

- ознайомлення зі специфічними особливостями педагогічної діяльності викладача ВНЗ I-IV рівнів акредитації;
- оволодіння уміннями та навичками організації навчально-виховної, методичної та науково-дослідницької роботи зі студентами;
- організація науково-дослідної роботи в умовах педагогічної діяльності;
- виконання магістрантом функцій:
- викладача фахових дисциплін спеціальності;
- молодого науковця;
- консультанта з практичної підготовки студентів –організація та проведення педагогічної практики в початковій школі; • куратора студентської групи.

За своєю організацією педагогічна практика поділяється на три етапи — адаптаційний, професійно-діяльнісний та завершальний. Кожен із них охоплює такі напрями - **навчальна, виховна, методична та науково-дослідна робота**.

Адаптаційний етап охоплює перший тиждень і передбачає:

- виробнича нарада - допуск студентів до асистентської практики;
- знайомство й установлення контакту з членами кафедри, студентами прикріпленої групи;
- складання й затвердження індивідуального плану навчально-методичної, науково-дослідницької та виховної роботи магістранта-практиканта;
- опрацювання кафедральної документації;
- відвідування засідань кафедри, методологічного і методичного семінарів, спостереження за ходом обговорення наукових проблем;
- складання індивідуального графіка роботи, де відображено загальну кількість пробних і залікових занять, спостережень навчальних занять викладачів та визначено види позааудиторної діяльності.

Професійно-діяльнісний етап передбачає:

- самостійну розробку планів та відповідного методичного забезпечення лекційних і

семінарських занять з їх подальшим аналізом та самоаналізом;

- підготовку і проведення виховних заходів у студентській аудиторії;
- проведення консультацій, відвідування та аналіз пробних уроків і виховних заходів студентів у закріплених за магістрантами базовими школами практик;
- відвідування консультацій з теми магістерської роботи та підготовка її тексту;
- підготовку тез і наукової статті за темою магістерської роботи, керівництво науковою роботою студентів молодших курсів, аналіз курсової роботи студентів 3-4 курсів;
- ведення звітної документації (щоденник практики, розгорнуті плани- конспекти лекційних та семінарських занять, виховних заходів в академгрупі, аналіз і самоаналіз занять, уроків, виховних заходів).

Завершальний етап включає:

- оформлення щоденника асистентської практики;
- підготовку звіту про виконання індивідуального плану роботи магістранта-практиканта;
- прилюдний звіт про виконану за час асистентської практики роботу на засіданні кафедри, методичній конференції.

Змістове та організаційне наповнення педагогічної практики магістрантів:

1. Організаційний блок (модуль):

- участь у проведенні навчального інструктажу з асистентської практики;
- зустріч із викладачами-наставниками;
- ознайомлення з графіком роботи на період педагогічної практики та складання індивідуального плану;
- ознайомлення з правилами і обов'язками магістранта-практиканта;
- ознайомлення з навчальним закладом (зустріч з адміністрацією, завідувачем кафедри, викладачами педагогічних дисциплін, кураторами академічних груп;
- ознайомлення з матеріально-технічною базою навчального закладу (кафедри);
- ознайомлення з системою професійної підготовки студентів у ВНЗ;
- моніторинг та аналіз навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців;
- моніторинг можливості використання новітніх технологій навчання;
- ознайомлення із змістом роботи, функціями куратора;
- вивчення структури студентських груп курсів.

Науково-методичний модуль:

- аналіз нормативної документації щодо керівництва педагогічною діяльністю у ВНЗ:
- Закон України „Про вищу освіту“;
- Концепція педагогічної освіти;
- аналіз документації навчального закладу, факультету, кафедри, де магістранти проходять практику:
- статут навчального закладу;
- перспективний план роботи ВНЗ (відділу кафедри);
- план роботи факультету, кафедри на рік;
- ОКХ, ОПП, спеціальності;
- навчальний (робочий) план спеціальності;
- індивідуальний план роботи викладача;
- робочі навчальні програми професійно-орієнтованих дисциплін (II-III цикл);
- ознайомлення з навчально-методичною літературою відділу, кафедри (підручники, посібники, навчально-методична продукція викладачів);
- спостереження та аналіз відвіданих навчальних занять викладачів (н менше 10) та магістрантів (не менше 10 занять), самоаналіз власних занять;
- добір та виготовлення дидактичного матеріалу до занять з навчальних дисциплін, визначених для проведення під час практики.

3. Дидактично-виховний модуль:

- підготовка та проведення:
- лекційного заняття з дисципліни психолого-педагогічного циклу; семінарського заняття з

дисципліни педагогічного циклу;

- лекційного заняття з методик викладання навчальних дисциплін початкової школі;
- семінарського або практичного заняття з методик викладання навчальних дисциплін у початковій школі;
 - організація навчально-пізнавальної діяльності студентів з фаху в процесі аудиторної та позааудиторної роботи;
 - індивідуально-консультативна робота зі студентами;
 - підготовка і проведення однієї з форм виховної роботи в академічній групі.

Студент повинен:

- визначити й обговорити тему заняття;
- здійснити аналіз навчально-методичного забезпечення визначеної дисципліни (навчальні плани, програми, підручники, посібники, методичні рекомендації, тематика курсових робіт, наочне обладнання, ТЗН, тести);
- підготувати план-конспект заняття;
- вивчати й аналізувати шляхи активізації пізнавальної діяльності студентів у навчальному процесі.

НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ-МАГІСТРАНТУ ПРИ ПРОХОДЖЕННІ АСИСТЕНТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Рекомендації
науково-методичного центру моніторингу
та забезпечення якості підготовки фахівців
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Форми організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному
закладі

Організація навчально-виховного процесу в університеті здійснюється відповідно до Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (наказ Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. №161), Положення про організацію навчального процесу та методичне забезпечення кредитно-модульної системи організації навчального процесу в ЧНУ (протокол №5 від 31.08.05) та Тимчасового положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців (наказ Міністерства освіти від 23.01.04 р. №48).

Основними формами організації навчального процесу у вищій школі є **лекції, семінарські, лабораторні, практичні заняття**, самостійна робота студентів, позааудиторна (виробнича та педагогічна) практики.

Лекція

Лекції класифікують за кількома критеріями, відповідно до яких виокремлюють види лекцій:

За **дидактичними завданнями** лекції поділяють на вступні, тематичні, настановні, оглядові, заключні.

1. Вступна лекція є початковим етапом у вивченні нової дисципліни навчального плану. Зорієнтована на те, щоб дати студентам загальне уявлення про завдання і зміст цієї навчальної дисципліни, розкрити її структуру й логіку розвитку конкретної галузі науки, техніки, культури, взаємозв'язок з іншими навчальними предметами, її місце в системі професійної підготовки студентів, актуальність і важливість у їх майбутній професійній діяльності. Зміст настанов викладача визначається тим, на якому курсі читається ця лекція.
2. Тематичні лекції займають основне місце у науково-педагогічній діяльності викладача ВНЗ. Це цілеспрямоване, послідовне та систематичне розкриття логічно узгоджених тем певної навчальної дисципліни.
3. Підсумкова (завершальна чи заключна) лекція - завершує опрацювання навчального процесу шляхом виділення вузлових питань лекційного курсу і зосередження уваги на практичному значенні здобутих знань для подальшого навчання і майбутньої професійної діяльності.
4. Оглядова лекція спрямована на забезпечення належного взаємозв'язку і наступності між теоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками студентів. Оглядові лекції, як правило, читають студентам перед або під час виробничої практики, складанням державних іспитів, абітурієнтам - перед вступними іспитами, студентам-заочникам.
5. Наставовну лекцію використовують для студентів заочної форми навчання. На такій лекції, окрім розкриття предмета навчального курсу, методів його дослідження, визначення основних проблем курсу, його особливостей, роблять детальний огляд наявних підручників та навчальних посібників, дають методичні поради студентам як самостійно працювати над вивченням навчальної дисципліни.

За **способом викладу навчального матеріалу** виокремлюють такі види лекції: проблемна, лекція-візуалізація, бінарна лекція, лекція-дискусія, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-прес-конференція.

- Проблемна лекція - передбачає наукове відкриття тих чи інших питань, обґрунтування причин виникнення проблем та шляхи їх розв'язання. Створюючи проблемну ситуацію, викладач спонукає студентів до пошуків її розв'язання, крок за кроком підводячи до цілі. Проблемна лекція сприяє розвитку теоретичного мислення, пізнавального інтересу до предмета, забезпечує професійну мотивацію, корпоративність.
 - Лекція візуалізація (від лат. - здоровий) виникла як результат пошуку нових можливостей реалізації принципу наочності. У візуальній лекції важливі візуальна логіка, ритм подачі матеріалу, його дозування, майстерність і стиль спілкування викладача з аудиторією.
 - Бінарна лекція, або лекція-дискурс, є продовженням і розвитком проблемного викладу матеріалу у діалозі двох викладачів. Моделюються реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома спеціалістами, наприклад представниками двох різних наукових шкіл чи теоретиком і практиком.
 - Лекція із заздалегідь запланованими помилками передбачає визначену кількість типових помилок змістового, методичного, поведінкового характеру. На розбір помилок викладач відводить 10-15 хвилин. Така лекція одночасно виконує стимулюючу, контрольну і діагностичну функції.
 - Лекція-прес-конференція - викладач пропонує студентам письмово поставити йому запитання з названої ним теми. Така лекція читається як зв'язний текст, у процесі якого даються відповіді на запитання. Її доцільно проводити на початку теми для виявлення інтересів групи або потоку, їх установок, можливостей; в середині - для залучення студентів до вузлових моментів курсу і систематизації знань; у кінці - для визначення перспектив розвитку засвоєного змісту.
- Будь-яка лекція включає три основні етапи:

I- вступна частина: оголошення теми лекції (для запису студентами), плану лекції (3-4 пункти); формування мети та завдань лекції (мотивація студентів); стисла характеристика проблеми; показ стану питання; список рекомендованих джерел з теми (6-7 джерел).

II- викладання: докази, факти, аналіз понять, висвітлення подій, демонстрація доказів, аудіо- та відеоматеріалів; характеристика різних думок; зв'язок з практикою; галузі застосування набутих знань.

III- висновки: формування загального висновку; установка та завдання для самостійної та пошукової роботи; методичні поради, відповіді на запитання.

Лекція тісно пов'язана з усіма іншими формами організації навчально- виховної роботи - семінарськими, практичними і лабораторними заняттями. У цьому розумінні кажуть про лекційно-семінарську систему навчання.

Практичні заняття (семінарські, лабораторні) виконують функції, які не можна реалізувати в лекційній роботі, зокрема:

- поглиблення, конкретизації й систематизації знань, набутих на лекційних заняттях і під час самостійної роботи;
- оволодіння студентами навиками самостійного виступу з усними доповідями, обґрунтування і захист власної точки зору;
- поточного контролю результатів самостійної роботи студентів, їх уміння працювати з першоджерелами, складати конспекти й інші;
- навчання студентів творчо працювати;
- виявлення індивідуальних труднощів у навчанні в окремих студентів;
- навчання студентів правилам ведення дискусії і уміння слухати партнера;
- виявлення особистісних особливостей студентів, які можуть позитивно чи негативно відображатись на всьому процесі навчання.

Семінарське заняття

Семінар - це форма організації навчання, домінуючим компонентом якої є самостійна дослідницько-аналітична робота студентів з літературними джерелами і подальшим

активним обговоренням проблеми під керівництвом викладача.

Мета семінару - поглиблення і систематизація теоретичних знань студентів, а також цілеспрямований контроль за засвоєнням знань студентами найбільш складних питань зі сторони викладача; спонукання їх до конструктивного творчого обговорення методами аналізу явищ проблем; активізація до самостійної роботи; формування навичок самоосвіти.

Критерії семінарського заняття: цілеспрямованість, планування, організація семінару, стиль проведення семінару, взаємоставлення викладача і студентів до управління діяльністю студентів: оцінювання викладача, взаємооцінювання.

Дидактична цінність семінару полягає в тому, що за відповідної кількості студентів академічної групи викладача може позитивно впливати на аудиторію як в освітньому, так і у виховному плані. Семінарські заняття розвивають самостійність мислення, уміння аргументувати та відновлювати свою думку, вести коректну дискусію. Virізняють такі види семінарів - семінар-конференція, семінар-консультація, семінар-залік, семінар-колоквіум.

Саме на семінарських заняттях найкраще реалізується принцип вільної більшості у процесі групової навчальної роботи.

Семінарські заняття дають можливості студентам розкрити свій творчий потенціал, розвивати свої аналітико-синтетичні здібності, культуру мови, сформувані загальний науково-практичний світогляд.

До семінарського заняття, на відміну від лекційного, повинні готуватися всі суб'єкти навчального процесу: як викладач, так і студенти.

Підготовка викладача передбачає:

- чітке визначення плану семінару;
- формулювання основних проблем, які будуть виноситись на обговорення, ознайомлення студентів з планом заздалегідь;
- підбір наукових та методичних джерел;
- підготовка індивідуальних творчих завдань з теми семінарського заняття;
- продумування логіки і структури розкриття питань плану;
- передбачення оцінювання.

У процесі підготовки студенти готують тези відповідей або індивідуально виконані реферати-доповіді.

Практичне заняття

В умовах сучасності вищої школи обов'язковою формою організації процесу навчання є практичні заняття.

Якщо лекція закладає основи наукових знань в узагальненій формі, то практичні заняття спрямовані на деталізацію цих знань, на вироблення і закріплення навиків професійної діяльності.

Однією з форм практичних занять є практикум. Практикум - це вид практичних занять тренувального характеру, на якому здійснюється зв'язок теоретичного матеріалу та практики. В основі практикуму лежать вправи, виконання яких сприяє розв'язанню пізнавальних задач. Значна увага на практикумі надається навчанню спеціальним прийомам і способам професійної діяльності (професійний тренінг), оволодіння науковою термінологією, умінню встановлювати зв'язки між різними науковими категоріями, ілюструвати теоретичні положення самостійно підібраними прикладами.

Лабораторне заняття

Лабораторна робота - це практичне заняття, яке проводиться як індивідуально, так і з визначеною підгрупою студентів. Мета його - реалізація наступних функцій:

- оволодіння системою засобів і методів експериментально-практичного дослідження;
- розвиток творчих дослідницьких навиків студентів;
- розширення можливостей використання теоретичних знань для розв'язання практичних задач.
- Основними структурними елементами лабораторних занять (лабораторної роботи) є:
- обговорення завдань та відповіді на питання членів академгруп;

- самостійне колективне виконання завдань засобом читання, практичної діяльності, розподіл завдань між учасниками робочої групи;
- консультації викладача в процесі навчання;
- обговорення і оцінка одержаних результатів членами робочої групи;
- письмовий або усний звіт студентів про виконання завдання;
- контрольна співбесіда викладача з представниками робочої групи.

Критерії оцінювання лекційного заняття

- наявність плану-конспекту лекції
- логіка викладення матеріалу лекції, рівномірність групування матеріалу за пунктами плану зміст лекції, вміння визначити головне, групувати матеріал, формулювати висновки
- відповідність змісту лекції останнім досягненням науки, насиченість фактологічними даними, їх аналіз
- використання наочного матеріалу
- використання технічних засобів навчання
- посилання на рекомендовані джерела
- мотивація студентів до навчання, рівень зацікавленості аудиторії матеріалом лекції, реалізація зворотного зв'язку мова лектора, темп викладання матеріалу зовнішній вигляд та поведінка лектора

Критерії оцінювання практичних занять

- наявність плану-конспекту практичного заняття
- логіка визначення питань для обговорення, підбору завдань, рівномірність групування матеріалу за пунктами Плану
- вміння використовувати активні методи та прийоми навчання,
- різноманітність форм роботи на практичному занятті
- використання наочного матеріалу
- використання технічних засобів навчання
- посилання на рекомендовані джерела
- мотивація студентів до навчання, рівень зацікавленості аудиторії матеріалом практичного заняття
- рівень підготовленості студентів до заняття, їх активності
- вміння оцінити та перевірити готовність студентів до заняття, їх активність протягом практичного заняття
- вміння підвести підсумки практичного заняття
- зовнішній вигляд та поведінка та мова викладача